

ФЛУИДНОСТ ГРАНИЦА

(Уводник)

Може ли се говорити о генолошким преми-сама којима се дело смешта у раван књижевности за децу (и младе)? Прво помишљамо да са сигурношћу знамо одговоре на ово питање (на основу досадашњих истраживања), али смо, истовремено, свесни да се непрекидно уверавамо у њихову релативност. Та вечита лиминалност између књижевности природене различитим узрастима (између најмлађег, младог и до-раслог читатеља) и унутар односа тзв. високе и ниске књижевности, указује се, стога, као поде-сно полазиште за примену другачијих дискурса и нових читања – пред нама је већ четвртина новог века – и то је тема око које су се окупили аутори свезака 1 и 2 у XLVII годишту *Детињства*. У радовима који су пред нама указује се, између осталог, на ломљење или изневеравање жанровских конвенција, као и на обресе нових субжанрова у овом виду књижевности.

Флуидност овог књижевног поља проистиче већ из саме њене природе која се непрекидно опире познатим међама, што је још Богдан Поповић сликовито именовао као „прскавост“*.

Рецепцијске специфичности младих и још млађих читалаца условљене су, осим свега другог, и духом времена и представама о детињ-

* Поповићева опаска у предговору *Антологији новије српске лирике*, изречена као негативни квалификатив, суштински је тачна па опирање нормама јесте не само особеност, већ предност овог књижевног поља, на шта је указао Љуштановић у књизи *Књижевност за децу у ојлегалу културе* (Нови Сад: Змајеве дечје игре, 2012).

ству, родним, културним, националним и социјалним и свим другим особеностима (уосталом, категорија претпостављеног читаоца изразито је услован конструкт), из чега проистиче и то да се исти текст у различитим контекстима може реципирати и као дело за млађу и за зrelu читалачку публику. О томе сведочи и чињеница да су многа дела због својих фабуларних, структуралних карактеристика или приповедног тона временом урасла у овај растресити корпус. Затим, природа овог вида стваралаштва је синкретична, интермедијална, а систем значења изграђује се двама једнако важним језичким структурама, визуелном и вербалном, а визуелни текст понекад може готово у потпуности да носи значење (као нпр. у сликовницама, у визуелној или сигналистичкој поезији).

Изучавалац жанровских особености ове књижевне области суочава се стога са вишеструким питањима и дилемама. Са једне стране, то подразумева предрасуде (можда препоруке) о субжанровима који се сматрају удаљеним од поља читалачког искуства (нпр. метафизичка значења мисаоне поезије, филозофски дискурс и сл.). Међутим, у савременом песништву показује се како млади читалац није „прогнаник из метафизичког“, напротив, али му је ова равна поезије доступна и откључана кроз задржавање везе са непосредним животним искуством. Такође, парадоксално је да су нека од „непрепоручивих“ тематских подручја (смрт, траума, болест, тамна слика света, па и еротско) готово одувек присутна у овом књижевном корпусу. Стога не само структурни, већ и узрасни елементи (често везани за одређену тематику), као и културноисторијске представе могу имати утицаја на конституисање и реконституисање жанрова, као и на њихово хибридизовање. Неки радови у овим бројевима *Детињства* указу-

ју на ово проширено виђење књижевности за децу и младе. На пример, поменути узрасни критеријуми могу да творе парадигматичне скупове, као што је реч о омладинској прози (омладинском роману) која добија карактеристике жанра (специфичан тип фабуле, јунака, казивања, типичне сужејне поступке и сл.). То, такође, подразумева и испитивање у супротном смеру: уочавање, издвајање оних места на којима се одвија процес трансформације жанрова уобичајено везаних за млађу читалачку популацију (као што је, на пример, ауторска бајка), чиме они почињу да превазилазе и напуштају ово књижевно поље. Следствено томе, показује се да релације између поджанрова за децу и одрасле сложене и међусобно преплетене.

Са друге стране, књижевност за децу и младе сразмерно често се доводила у близину тзв. жанровске књижевности. (Такав став опречан је, додуше, модернистичкој поетици наивне песме, односно концепту књижевности за децу и осетљиве.) Отуд се питање међусобних односа жанровске књижевности и књижевности за децу, па, самим тим, и њене позиције у распону од високе до забавне књижевности, наметнуло као релевантно. Та полемичка теза истакнута је у наслову овог темата: *Жанрови у књижевности за децу и жанровска књижевност*. Контактни односи жанровске књижевности и књижевности за децу и младе виде се двојако: у њиховим међусобним релацијама, али и унутар књижевности за децу. Поставља се, дакле, питање: може ли се говорити и о конструкту жанровске књижевности за децу? Уколико може, по чему је он специфичан? Какве су, рецимо, специфичности криминалистичког или научно-фантастичног романа за децу и младе или романа епске фантастике у односу на дела за старију читалачку публику? Да ли то онда значи да се

и књижевност за децу и младе раслојава на високу и забавну? Могу ли се повући демаркационе линије? На нека од тих питања могуће одговоре дају нам радови у овом годишту. Надамо се да ће овим свескама нека генолошка питања бити бар у извесном смислу расветљена.

* * *

Свеска 1/2021. отвара се радовима у којима се преиспитује проширено виђење књижевности за децу и младе, било да је реч о изневеравању или разарању жанровских конвенција (бајке и поеме), указивањем на елементе којима се напушта чак и то проширено поље или испитивању филозофског дискурса у романескној прози, односно указивању на елементе математичке поетике. Засебна целина посвећена је сликовници која се сагледава из разнородних дискурса: кроз њен субверзивни потенцијал, иронију и гротеску у обликовању света; као жанр који уводи најмлађег читаоца у свет књижевности и у целокупни простор културе; односно као подстицај у настави језика и књижевности у млађем школском узрасту.

Да визуелни језик представља значајан чинилац овог флуидног поља показују не само радови о сликовници, већ и о трансформисању песничког језика у нови визуелни медијум творењем визуелно-сигналистичких песама – у оквиру целине посвећене новим читањима поезије. Радови у овом делу свеске 1 усредсређени су на изучавање данас мало истражених песничких жанрова (унутар усмене ромске књижевности или начина на који се хаику конституише у оквиру корпуса за децу) и трансформисања традиционалних образаца у савременој поезији. Корпус чланака о омладинској прози успоставља засебно жанровско поље па

је усредсређен на његово формирање, периодизацију, особености омладинског романа, као и приповедну игру са нефункционалним жанровима.

У рубрици *Огледало критике* формиран је мали књижевни темат посвећен рецепцији савремене књижевности која се, између осталог, сагледава кроз књижевне награде. Као један од првих судова књижевне критике, награде су истовремено и важне и релативне, али, дакако, творе једну могућу репрезентативну слику савремене продукције. Приказане су књиге које су добиле награде „Невен”, „Раде Обреновић”, „Политикин забавник”, „Малени цвет”, уз увид у регионалну награду „Мали принц”, необичну по томе што су по броју гласова прошле године биле изједначене чак три књиге. Трудићемо се да тај пресек годишњег стања убудуће додатно проширимо и читаоцима *Детињства* омогућимо потпунији увид у особености савремене књижевности за децу и младе. Ова рубрика најављује темат посвећен савременом издаваштву белетристике за децу: његовом статусу и значају, издавачкој политици, визуелном идентитету, односима штампане, дигиталне и мултимедијалне књиге, предвиђен у свескама 3 и 4.

Друга свеска посвећена је понајвише истраживању релација жанровске књижевности и књижевности за децу и младе, па можемо рећи како из радова у овој свесци израстају закључци о специфичностима жанровске књижевности за децу, пре свега у домену фантастике. По правилу, велики број истраживача интригиран је изучавањем фантастике, односно видовима и жанровским обрасцима научне, дистопијске, епске фантастике, па и анималистике у фантастици. Аутори указују на порозност фантастике, на њену хибридноћ и непрекидно поигравање жанровским обрасцима. Резултат ових

истраживања јесу и нека периодизацијска опажања, између осталог о томе како је процват научне фантастике унутар овог корпуса трајао сразмерно кратко, смењен „великим таласом епске фантастике тј. фантазијске књижевности за децу” у новом веку.

Нова читања драмске књижевности фокусирана су понајвише на субжанр сценске бајке и сценске фантастике који се показују погодним за хибридизацију разнородних драмских образаца (нпр. уличног театра, водвиља, социјалне драме и сл.). Лиминална позиција књижевности може се успостављати и у њеном ближењу конкретної намени текста, односно употреби књижевности у сврху психолошке помоћи. Оно што је у науци о књижевности препознато као библиотерапија свој гранични вид реализује у субжанру терапеутске књижевности чиме се ба- ве два рада.

Огледало критике у другој свесци доноси приказе научног зборника *Књижевности за децу у науци и настави* и електронског књижевног часописа *Слова на сторују*.

Полугодишња припрема пролећног и летњег броја часописа *Детињство* подразумева знатан труд и вишеструко ангажовање бројних сарадника, па користим прилику да се захвалим ауторима радова, рецензентима, редакцијским пословима које је на себе преузела Ивана Мијић Немет, лекторки Светлани Зејак, лекторки превода на енглески Весни Савић, као и графичкој уредници на пословима прелома и припреме за штампу Весни Карајовић – на труду и доброј вољи да и свеске XLVII годишта *Детињства*, упркос свим ограничењима и тешкоћама још једне године короне, буду најбоље у задатим околностима.

Зорана З. Ойачић

FLUIDITY OF BOUNDARIES (Editorial)

Can we talk about the genealogical premises whereby a work is placed on the plane of children's and young adult literature? We first think that we certainly know the answers to this question (based on the research so far), but, at the same time, we are aware that we are constantly assured of their relativity. The perpetual liminality between literature intended for different ages (between the youngest, young and young advanced reader) and within the relationship between so-called high and low literature therefore emerges as a suitable point of departure for applying different discourses and new readings – before us is already a quarter of the new century – and precisely this is the topic around which rallied the authors of Volume 1 and Volume 2 in the XLVIIth year of the *Childhood* journal. The works before us point to, among other things, the breaking or betrayal of genre conventions and the outlines of new sub-genres in this form of literature.

The fluidity of this literary field stems from its very nature which constantly defies known boundaries, which even Bogdan Popovic figuratively termed as “porousness”*. The reception-related particularities of young and even younger readers

---

* Popović's remark in the preface to the *Anthology of Serbian Recent Lyrical Poetry* was set out as a negative qualification, but is essentially correct, so that the resistance to the norms is not only a peculiarity but also an advantage of this literary field, which was pointed to by Ljuštanović in his book entitled *Književnost za decu u ogledalu kulture (Children's Literature in the Mirror of Culture)* (Novi Sad, Zmajevе dečje igre, 2012).

are pre-empted, among other things, by the spirit of the time and ideas of childhood, gender, cultural, national, social and other specificities (after all, the category of the assumed reader is an extremely conditional construct), from which it follows that in different contexts, the same text can be perceived as a work intended for both young and mature reading audiences. This is testified to by the fact that many works, due to their plot- and structure-related characteristics or their narrative tone, over time were incorporated in this loose corpus. Then, the nature of this form of creativity is syncretic, intermedial, and the system of meaning is created by two equally important linguistic structures, visual and verbal, and the visual text may sometimes almost completely carry meaning (such as, for instance, in a picture book, in visual or signalist poetry).

A researcher into the genre peculiarities of this literary field is therefore confronted with many questions and dilemmas. On one hand, it implies prejudices (possibly recommendations) about the subgenres which are considered aloof from the field of the reader's experience (for instance, the metaphysical meanings of reflective poetry, philosophical discourse and the like). However, contemporary poetry demonstrates that the young reader is not an “exile from the metaphysical”, quite the opposite, but this plane of poetry is accessible and unlocked for him through maintaining a connection with the immediate life experience. Likewise, it is paradoxical that some of the “non-recommendable” thematic fields (death, trauma, sickness, gloomy picture of the world, even the erotic) are almost always present in this literary corpus. Thus, not only structural, but also age elements (often associated with a particular topic), and cultural and historic representations, may bear on the constitution and reconstitution of the genres or their

hybridization. Some of the works contained in these volumes of the *Childhood* journal point to this broader perception of children's and young adult literature. For instance, the aforementioned age criteria can form paradigmatic sets such as youth prose (young adult fiction) which gains characteristics of the genre (the specific type of plot, protagonist, narration, typical plot devices and the like). This also implies an examination in the reverse direction: identification of the points where the process of transformation of the genres commonly associated with a younger reading population takes place (such as, for instance, literary fairy-tale), whereby they begin to transcend and go beyond this literary field. Consequently, it becomes evident that the relations between the sub-genres for children and advanced young readers are complex and intertwined.

On the other hand, children's and young adult literature has relatively often been brought close to so-called genre literature. (Truth be told, this stance contradicts the modernist poetics of naïve poem, that is, the concept of literature for children and the sensitive.) This is why the issue of mutual relations between genre literature and children's literature and its position in the range from high to entertaining literature, imposed itself as relevant. That controversial thesis is highlighted in the title of the following topic: *Genres in children's literature and genre literature*. The contacts between genre literature and children's and young adult literature are analysed from two perspectives: through their mutual relations and within children's literature. Thus, the question arises as to whether the construct of children's literature can be discussed and if yes, what it is specific for. For instance, what are the specificities of crime or science fiction novels within the corpus of children's and young adult literature or epic fantasy

novel as compared to works intended for older reading audiences? Does this mean that even children's and young adult literature is divided into high and entertaining? Can demarcation lines be drawn? The works contained in this year's edition provide possible answers to some of these questions. We hope that these volumes will shed light, at least to a certain extent, on some of the genealogical issues.

* * *

Volume 1/2021 opens with the works which address the extended perception of children's and young adult literature, regardless of whether at issue is a betrayal or destruction of genre conventions (fairy-tales and poems), by indicating the elements which transcend even such an expanded field, the examination of philosophical discourse in novelist prose or identification of the elements of mathematical poetics. A special sub-topic is devoted to the picture book which is analysed from diverse discourses: through its subversive potential, irony and grotesque in the shaping of the world; as a genre which introduces the youngest reader to the world of literature and the overall cultural environment, and as an incentive in teaching language and literature to children of lower school age.

That the visual language represents a significant factor of this fluid field is testified to not only by the works dealing with the picture book, but also those addressing the transformation of poetic language into a new visual medium by creating visual and signalist poems – in the framework of the sub-topic devoted to the new readings of poetry. The works included in this part of Volume 1 focus on the study of the poetic genres little explored so far (within oral Romany literature or the manner in which haiku is constituted within children's cor-

pus) and the transformation of traditional patterns in contemporary poetry. The corpus of articles on young adult fiction establishes a separate genre field focusing on its formation, periodization, peculiarities of the young adult novel and narrative play with non-fiction genres.

The column entitled *A Mirror of Criticism* includes a small literary unit dealing with the reception of contemporary literature which, among other things, is analysed through literary awards. As one of the first judgments of literary criticism, awards are both important and relative, but they indeed create a possible representative image of the contemporary output. Presented are the books which received the *Neven*, *Rade Obrenović*, *Politikin Zabavnik*, and *Maleni Cvet* awards, with an insight into the regional award *Mali Princ*, which is peculiar for the fact that as many as three books received the same number of votes last year. We shall endeavour to widen the presentation of the annual status and offer the readers of the *Childhood* a more comprehensive insight into the characteristics of contemporary children's and young adult literature. This section announces a topic devoted to the contemporary publication of children's fiction: its status and significance, publishing policy, visual identity, and the relations between print, digital and multi-media books, envisaged for Volumes 3 and 4.

Volume 2 mostly focuses on the research into the links between genre literature and children's and young adult literature. We could say that arising from the works in this volume are conclusions about the specificities of genre children's literature, primarily in the domain of fantasy. As a rule, a large number of researchers are intrigued by the study of fantasy and the forms and genre patterns of science fiction, dystopian fiction, epic fiction and even animal elements in fantasy. The authors point to the porosity of fantasy, its hybridity and

an unceasing experimentation with the genre patterns. The studies resulted in some kind of observations concerning periodization, one of them being that science fiction within this corpus flourished for a relatively short period, retreating in the face of "a great surge of epic fantasy, that is, fantasy literature for children" in the new century.

New readings of dramatic literature typically focus on the subgenre of stage fairy-tale and stage fantasy which prove to be suitable for hybridization of diverse dramatic patterns (e.g. street theatre, vaudeville, social drama and the like). The liminal position of literature can be established in its approximation to the particular purpose of a text, and in the use of literature for lending psychological assistance. What has been recognized in literary science as bibliotherapy takes on its contiguous form in the subgenre of therapeutic literature, which is discussed by two papers.

In Volume 2, *A Mirror of Criticism* features presentations of the scholarly collection entitled *Children's Literature in Science and Classes* and the electronic literary magazine *Slova na struju*.

The semi-annual preparation of the spring and summer issues of the *Childhood* journal entails significant efforts and multiple engagements of numerous contributors, hence I am using this opportunity to thank the authors, reviewers, editorial tasks performed by Ivana Mijić Nemet, proof-reader Svetlana Zejak, reviewer of the English translation Vesna Savić and design editor Vesna Karajović, for their efforts and goodwill to ensure that the volumes of the XLVIIth year of the *Childhood* journal, notwithstanding all restrictions and hardships brought by yet another coronavirus-stricken year, be the best under the given circumstances.

Zorana Z. Opačić
Na engleski prevela Ljiljana Parović, dipl. filolog